

Nr 5

Utlåtande i anledning av väckt motion angående utformningen av brottsbalkens stadgande om djurplågeri, m. m.

Första lagutskottet har behandlat en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 18, av herr *Gustafsson* i Borås m. fl. I motionen föreslås »att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om en översyn av 16 kap. 13 § Brottsbalken som föreslås få följande innehåll: Om någon genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes otillbörligen utsätter djur för lidande, dömes för *djurplågeri* till böter eller fängelse i högst två år, samt

att en ny paragraf införes i kapitlet av följande lydelse: Begår någon gärning som i 13 § sägs, må domstolen, om skäl därtill äro, meddela honom förbud för viss tid, minst ett år och högst fem år, eller för alltid att sköta, köra, slakta eller eljest syssla med djur.

Överträder någon honom meddelat förbud som nu är sagt, straffes med böter eller fängelse i högst sex månader.»

Beträffande skälen för motionärernas yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

Nuvarande bestämmelser

Brottsbalken, som antogs år 1962 men ännu ej satts i kraft, upptager i 16 kap. 13 § följande stadgande:

Om någon genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes utsätter djur för otillbörligt lidande, dömes för *djurplågeri* till böter eller fängelse i högst två år.

Motsvarande bestämmelse har i gällande strafflag (11 kap. 13 §, tidigare 18 kap. 16 §) följande lydelse:

Den som, genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes, utsätter djur för otillbörligt lidande, dömes för *djurplågeri* till böter eller fängelse.

Eftersom enligt strafflagen fängelse utom såsom gemensamt straff ej må sättas över två år, är de nu återgivna stadgandena sakligt överensstämmande.

Historik

Straff för *djurplågeri* infördes i svensk rätt först genom en förordning den 21 december 1857 angående ansvar för misshandling av djur. Enligt denna *Bihang till riksdagens protokoll 1963. 9 saml. 1 avd. Nr 5*

förordning skulle den som i behandling av egna eller andras kreatur visade uppenbar grymhet straffas med böter från fem till och med etthundra riksdaler riksmünt. Förordningen var alltså icke tillämplig beträffande andra djur än husdjur. Stadgandet upptogs oförändrat i 18 kap. 16 § i 1864 års strafflag. Genom lag den 20 juni 1890 höjdes straffmaximum till 500 kronors böter och genom lag den 20 juni 1900 erhöll paragrafen ett tillägg, enligt vilket straffet, därest omständigheterna vore synnerligen försvårande skulle kunna bestämmas till fängelse i högst sex månader. I syfte att straffbelägga misshandel av varje slag av djur ersattes genom lag den 12 juli 1907 uttrycket »egna eller andras kreatur» med ordet »djur». Efter senare ändringar hade bestämmelsen i sin avfattning före den 1 januari 1945 följande lydelse:

Visar någon i behandling av djur uppenbar grymhet genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes, straffes för djurplågeri med böter. Är djurplågeriet av svår beskaffenhet eller äro omständigheterna eljest försvårande, må till fängelse i högst sex månader dömas.

Samtidigt med att djurskyddslagen sistnämnda datum trädde i kraft erhöll straffbestämmelsen mot djurplågeri den avfattning, vari den nu återfinnes i 11 kap. 13 § strafflagen.

I det betänkande (SOU 1938: 36), som låg till grund för den nya lagstiftningen, föreslog *utredningsmannen*, dåvarande revisionssekreteraren G. A. Bouveng, att åsidosättande av de i förslaget till djurskyddslag upptagna bestämmelserna om djurs vård och behandling skulle föranleda straff enligt en särskild bestämmelse i samma lag, om det ej innefattade djurplågeri. Straff för djurplågeri skulle jämväl i fortsättningen inträda allenast där någon visar uppenbar grymhet i behandling av djur. Bestämmelsen i strafflagen (18 kap. 16 §) föreslogs erhålla följande lydelse:

Visar någon i behandling av djur uppenbar grymhet, genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes, straffes för djurplågeri med böter eller fängelse i högst sex månader. Finnes brottet vara att tillskriva synnerlig råhet hos gärningsmannen eller äro omständigheterna eljest försvårande, må till straffarbete i högst ett år dömas.

Därjämte föreslogs en ny paragraf (18 kap. 17 §) av följande lydelse:

Begår någon gärning, som i 16 § sägs, må domstolen, om gärningsmannen kan antagas vara för framtiden uppenbart olämplig att handhava djur, meddela honom förbud för viss tid, minst ett och högst fem år, eller för alltid att äga, sköta, köra, slakta eller eljest syssla med djur. Överträder någon honom meddelat förbud, som nu sagts, straffes med böter eller fängelse i högst sex månader.

I propositionen (nr 43 år 1944) upptogs icke i förslaget till djurskyddslag något stadgande om straff för den som åsamkar djur lidande genom åsidosättande av där givna föreskrifter. Med anledning härav ingick *departementschefen* på fråga om utvidgning av bestämmelsen i strafflagen och anförde vid lagrådsremissen bland annat följande:

Vid utformandet av en brottsbeskrivning med något vidare omfattning har det synts mig lämpligare att direkt anknyta brottsbegreppet till effekten, nämligen djurets lidande, än till det av gärningsmannen ådagalagda sinnelaget. Givetvis kunna icke alla handlingar, som förorsaka lidande för djur, bestraffas såsom djurplågeri. Vissa sådana handlingar äro påkallade av fullt legitima intressen. Till en del ha de intressekollisioner som härvidlag kunna uppkomma uttryckligen reglerats i den föreslagna lagen om djurskydd. Så är t. ex. fallet beträffande djurs användande för vetenskapliga ändamål. Med hänsyn till sådana fall har såsom förutsättning för straff i departementsförslaget upptagits ett krav, att det lidande för vilket djuret utsättes är »otillbörligt». Detta uttryck torde innebära, att gärningen skall ha otvetydigt överskridit gränsen för det tillåtna.

I det till lagrådet remitterade förslaget upptogs straffbestämmelsen med den lydelse som sedermera antogs och alltjämt gäller.

Utredningsmannens förslag om ett stadgande, enligt vilket domstol skulle kunna i vissa fall ådöma den, som gjort sig skyldig till djurplågeri, förbud att syssla med djur, kunde departementschefen icke biträda. Härom anfördes:

— — — I och för sig torde behovet av en sådan bestämmelse vara ganska ringa, och det är sannolikt att den komme att tillämpas mycket sällan. Därtill kommer den i yttrandena och för övrigt jämväl av utredningsmannen påpekade omständigheten, att de flesta fall, där förutsättningarna för bestämmelsens tillämpande komme att föreligga, förmodligen skulle gälla personer, vilka vore straffria på grund av sin sinnesbeskaffenhet. En överträdelse från deras sida av meddelat förbud skulle sålunda icke kunna medföra straffansvar för dem. Såsom även framhållits har man dessutom att räkna med att förbudets efterlevnad icke skulle kunna nöjaktigt övervakas.

I lagrådet yttrade justitieråden Alsén och Ericsson bl. a. följande:

— — — Det lider intet tvivel att en ändring av brottsbeskrivningen i föreslagen riktning skulle, vid ett genomförande av förslaget till lag om djurskydd, komma att bättre än den nuvarande angiva syftet med straffskyddet och omfattningen av detsamma. Mot lagtexten kunde möjligen erinras, att ordet »otillbörligt» rent språkligt icke skulle vara ägnat att utmärka graden av lidandet utan endast att lidandet eller rättare dess tillskyndande icke vore uppbyggt av något berättigat intresse; ordet borde sålunda anknyta till handlingen, icke till effekten. En närmare bestämning av lidandet skulle till synes ej heller vara nödig, då redan i detta ord såsom sådant ligger, att det onda som tillfogas skall ha en viss, ej alltför ringa intensitet och varaktighet. Det torde emellertid vara oemotsägligt, att uttrycket »otillbörligt lidande» till sin språkliga valör leder tanken på ett visst, högre mått av lidande, ett mått jämväl bestämt i förhållande till den intressekollision som föreligger, att uttrycket med andra ord, såsom departementschefen framhåller, utmärker att gärningen skall ha otvetydigt överskridit gränsen för det tillåtna. Invändas kunde måhända vidare, att av de i lagbudet såsom exempel nämnda handlingarna åtminstone »vanvård» efter vanlig uppfattning i sig städse innebure något otillbörligt. Till den del däri får anses ligga ett visst berättigande skulle oegentligheten framträda mindre, därest den förtydligande exemplifikation, såsom nu är fallet, sättes efter själva brottsbeskrivningen. På grund av det anförda förleder förslaget icke vidare erinran.

Regeringsrådet Eklund yttrade:

Enligt min mening bör en jämkning ske i den föreslagna avfattningen av förevarande paragraf. Ordet »otillbörligt» torde nämligen, rent språkligt sett, icke böra komma till användning för att, på sätt här synes vara avsett, utmärka graden av ett lidande. En närmare bestämning av »lidande» torde för övrigt knappast vara nödig. Redan i detta ord såsom sådant lär nämligen ligga att den smärta eller plågsamma behandling varom är fråga skall äga en sådan grad av intensitet och varaktighet att den som utan tillräckliga skäl utsätter djuret därför bör kunna drabbas av straff. Däremot synes det vara sakenligt att i lagtexten gives en antydning om att, på sätt anföres i remissprotokollet, vissa handlingar som förorsaka djur lidande äro påkallade av fullt legitima intressen. Detta torde lämpligen kunna ske genom att paragrafen så utformas att den som genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes otillbörligen utsätter djur för lidande, dömes för djurplågeri till böter eller fängelse.

Justitierådet Lind ifrågasatte att i gällande avfattning av stadgandet ej skulle göras annan ändring än att fordran på att grymheten skulle vara »uppenbar» eftergavs.

Det remitterade förslaget upptogs oförändrat i propositionen, vilken på hemställan av första lagutskottet (utl. nr 28 år 1944) bifölls av riksdagen, såvitt nu är i fråga.

Strafflagens stadgande om djurplågeri har i väsentligen oförändrat skick överförts till brottsbalken. Som framgår av 1958 års lagrådsremiss (prop. nr 10 år 1962 s. B 238) skedde detta i avbidan på den pågående djurskyddsutredningen.

Djurskyddsutredningen

Djurskyddsutredningen har den 15 augusti 1961 framlagt betänkandet »Djurplågeri, vetenskapliga djurförsök samt djurskyddsordning» (SOU 1961: 45). Betänkandet upptager bl. a. förslag dels att 11 kap. 13 § strafflagen erhåller ett skärpt innehåll, dels att i anslutning till nämnda lagrum införes en ny paragraf, 14 §, innefattande en förbudsbestämmelse.

Det föreslås således att 11 kap. 13 § erhåller följande lydelse:

Den som, genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes, otillbörligen utsätter djur för lidande, dömes för djurplågeri till böter eller fängelse.

Finnes brottet vara att tillskriva synnerlig råhet hos gärningsmannen eller äro omständigheterna eljest försvårande, må till straffarbete i högst ett år dömas.

Den nya 14 § föreslås erhålla följande avfattning:

Begår någon gärning som i 13 § sägs, må domstolen, om skäl därtill äro, meddela honom förbud för viss tid, minst ett och högst fem år, eller för alltid att sköta, köra, slakta eller eljest syssla med djur.

Överträder någon honom meddelat förbud som nu är sagt, straffes med böter eller fängelse i högst sex månader.

Beträffande brottsbeskrivningen vid djurplågeri må ur de av utredningsmannen anförda motiven återgivas följande:

För egen del håller utredningsmannen före, att judikaturen under den gångna tiden väl icke i och för sig ger anledning till en ändring i gällande bestämmelser. Emellertid lär å andra sidan icke kunna förnekas, att avfattningen ger anledning till erinringar. Uttrycket »otillbörligt lidande» leder språkligt sett till antagande, att ordet »otillbörligt» skall hänföras till den som utsättes för lidandet. Detta har uppenbarligen icke varit lagstiftarens mening. Begreppet otillbörlighet synes böra hänföras till den åtgärd som givit upphov till lidandet. Detta kan lämpligen i lagtexten uttryckas så att den som otillbörligen utsätter djur för lidande skall dömas för djurplågeri. Om det mått av lidande, som i de olika fallen skall föreligga för att i förening med den otillbörliga åtgärden medföra straffansvar, kan självfallet råda olika meningar. Allmänt synes böra gälla, att den smärta, för vilken djuret blivit utsatt, haft en icke obetydlig intensitet och varaktighet.

Med avseende på förbudspåföljden anför utredningsmannen:

Det är, synes det, allenast ett antagande att en sådan påföljd skulle i de flesta fall drabba personer, som på grund av sin sinnesbeskaffenhet icke kan fällas till straffansvar vid lagöverträdelse. Tankegången borde i sina konsekvenser också leda till att straff för djurplågeri i sina grövre former vore onyttigt eftersom gärningsmannen vore i de flesta fall straffri. För övrigt synes den föreslagna nya strafflagen (skyddslagen) genom bestämmelserna i 7 och 10 kap. kunna komma att rymma möjligheter till en ur social synpunkt tillfredsställande reaktion mot återfall.

Det är å andra sidan, förefaller det, otillfredsställande att den som, måhända upprepade gånger, fällt för djurplågeri och därigenom visat sig oemottaglig för straffet skall lämnas i okvald möjlighet att obegränsat fortsätta med sitt lagstridiga handlingssätt, när möjlighet dock finnes att i praktiken om icke helt förhindra så dock väsentligt beskära hans möjligheter till fortsatt brottslighet. Att ett ingripande i detta fall skulle framstå såsom mera vittgående än vad fallet är med indragning av körkort för en yrkeschaufför är svårt att inse.

Vad angår utformningen av ett stadgande med åsyftad innebörd vill utredningsmannen dock föreslå den avvikelser från det Bouvengska förslaget att ett förbud icke skall kunna avse ägandet av djur. Det synes nämligen tillräckligt att förbjuda även en för djurplågeri dömd ägare av djuret att sköta, köra, slakta eller eljest syssla med djur, d. v. s. att över huvud taget komma med sin hand vid djur. Är fråga om en djurägare i någorlunda stor skala, synes ett sådant förbud ur djurskyddssynpunkt tillräckligt. Han kan tydligtvis anställa lämpliga personer för djurens skötsel m. m. Och är det en djurägare i mindre skala, kommer ganska visst ett förbud att sköta o. s. v. djuren att rent faktiskt medföra att han måste avhända sig djuren. Det kan visserligen häremot invändas, att även ett förbud mot ägandet skulle medföra ett tvång att avhända sig djuren. Men frånsatt att detta, såsom nyss antytts, skulle i vissa fall befinnas onödigt för syftet med påföljden lär man vara nödsakad att till ett ägandeförbud anknyta kompletterande bestämmelser om eventuell tvångsförsäljning. Denna följdverkan har

synts utredningsmannen kunna vara till förfång för bestämmelsernas praktabilitet. Den till förbudsbestämmelsen anknyttande straffsanktionen synes kunna utformas i enlighet med det Bouvengska förslaget. — — —

Beträffande de av utredningsmannen åsyftade bestämmelserna i förslaget till skyddslag torde numera få hänvisas till 31 och 33 kap. brottsbalken.

I interpellationssvar i andra kammaren den 5 december 1962 upplyste chefen för justitiedepartementet att, sedan remissbehandlingen av djurskyddsutredningens betänkande avslutats, det inkomna materialet bearbetades i departementet. Arbetet hade ännu icke fortskridit så långt, att departementschefen kunnat taga ställning till utredningens förslag. Arbetet vore emellertid inriktat på att, i den mån det ledde till förslag som skulle underställas riksdagen, propositionen skulle kunna framläggas till 1963 års riksdag.

Utskottet

Brottsbalken, som antogs år 1962 men ännu ej satts i kraft, upptager i 16 kap. 13 § en straffbestämmelse mot djurplågeri. Sådant brott föreligger, om någon genom misshandel, överansträngning, vanvård eller annorledes utsätter djur för otillbörligt lidande. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Som framgår av departementschefens uttalande vid remiss till lagrådet av 1958 års förslag till brottsbalk, har bestämmelsen i väsentligen oförändrat skick överförts från gällande strafflag i avvaktan på djurskyddsutredningens resultat.

I förevarande motion framföres önskemål om en översyn genom Kungl. Maj:ts försorg av nämnda bestämmelse i brottsbalken. Motionärerna föreslår dels att brottsbeskrivningen vid djurplågeri ändras till att avse det fall att någon genom misshandel etc. otillbörligen utsätter djur för lidande, dels att genom ett tilläggsstadgande domstolen får möjlighet att, om någon begår djurplågeri, meddela honom ett straffsanktionerat förbud för viss tid, minst ett år och högst fem år, eller för alltid att sköta, köra, slakta eller eljest syssla med djur.

I vad mån straffrättsliga medel kan på ett verksammare sätt än för närvarande användas för att främja ett förbättrat djurskydd, är enligt utskottets mening en fråga som förtjänar stor uppmärksamhet. Utskottet biträder alltså det allmänna syftet som uppbär förevarande motion. Det synes emellertid icke erforderligt att riksdagen nu ingår på att bedöma lämpligheten av de lagändringar motionärerna förordar. Motionärernas förslag ansluter nämligen i huvudsak till det som numera framlagts av djurskyddsutredningen. Utredningens betänkande har remissbehandlats och Kungl. Maj:t torde taga ställning därtill inom kort. Med hänsyn härtill synes ett initiativ till översyn av ifrågavarande bestämmelse icke för närvarande böra tagas av riksdagen.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II: 18, icke måtte föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 februari 1963

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Nyström, Arvidson, Erik Svedberg,
fröken Mattson*, herrar Ferdinand Nilsson, Hilding, Wikner och Nyman;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herr Landgren, fru Bo-
man, herrar Svensson i Vä, Gustafsson i Borås, fru Löfqvist*, fröken Berge-
gren och fröken Andersson i Strängnäs.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.